

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING TENGDOSHLAR VA KATTALARNING BIRGALIKDAGI FAOLIYATI, IJTIMOIIY, KOMMUNIKATIV VA JISMONIY RIVOJLANISHI OMILI SIFATIDA

Aripova V. B.

Toshkent tibbiyot akademiyasi rehabilitologiya, xalq tabobati va jismoniy tarbiya kafedrası
o'qituvchisi (PhD)

Annotatsiya: Bolaning kattalar va tengdoshlari bilan muloqot va o'zaro munosabatlarini rivojlantirish, ularning birgalikdagi bo'sh vaqtni o'tkazishga tayyorligini shakllantirish haqidagi maqola; maktabgacha ta'lim muassasasida o'z oilasi va bolalar va kattalar jamoasiga hurmatli munosabat va daxldorlik tuyg'usini tarbiyalash.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tayyorgarligi, bolalar va kattalarning birgalikdagi madaniy va bo'sh vaqtini o'tkazish, hissiy sezgirlik va empatiya, qiziquvchanlik va ijodiy faollikni rivojlantirish, ijtimoiy-madaniy qadriyatlar va ular atrofidagi dunyo haqida g'oyalarni shakllantirish, ijodkorlik va oilaga mehr-oqibatni rivojlantirishni rag'batlantirish va rag'batlantirish. va jamiyat, o'yin-kulgi va bilishning tematik kunlari.

Zamonaviy dunyoda yosh avlodning ijtimoiy rivojlanishi muammosi eng dolzarb masalalardan biriga aylanib bormoqda. Ota-onalar va o'qituvchilar bu dunyoga kelgan bolaning ishonchli, baxtli, aqlli, mehribon va muvaffaqiyatli bo'lishi uchun nima qilish kerakligi haqida har qachongidan ham ko'proq tashvishlanadilar.

Jamiyat turli soha mutaxassislariga yuqori talablar qo'yayotgan texnologik taraqqiyot davrida oila va maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar salomatligini asrash muammosi muhim davlat vazifasi hisoblanadi. Bolalarning psixofizik holati darajasi jamiyatning ijtimoiy farovonligining ko'rsatkichidir. Aynan bolalik davridagi rivojlanish keksa yoshdagi xalq salomatligining asosiy xususiyatlarini, jumladan potentsial uzoq umr ko'rishni, yuqori mehnat qobiliyatini, atrof-muhitning salbiy ta'siriga tananing keng moslashish qobiliyatini va tegishli fazilatlarni kelajak avlodlarga o'tkazishni belgilaydi. Bolalarning jismoniy va funktsional rivojlanishidagi kechikish kelajakda va ularning aql-zakovati darajasida ham namoyon bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'limning federal davlat standarti bolalar rivojlanishining quyidagi yo'nalishlarini belgilaydi (ta'lim sohalari): ijtimoiy va kommunikativ, kognitiv, nutq, badiiy estetik, jismoniy. Bugungi muhokamamiz mavzusi - maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy salomatligini saqlash omillaridan biri sifatida ijtimoiy rivojlanish. Bu, ayniqsa, bizning ta'lim tashkilotimizning inklyuziv makonidagi kompensatsiya guruhlarini nogironligi bo'lgan bolalar uchun to'g'ri keladi, chunki ijtimoiy rivojlanishning asosiy maqsadi bolaning sotsializatsiyasi, ya'ni. uning jamiyatga moslashishi, shaxsni jamiyat hayotiga kiritish jarayoni.

Zamonaviy maktabgacha yoshdagi bolaning, shu jumladan nogiron bolalarning ijtimoiy rivojlanishining asosiy yo'nalishlari: axloqiy tarbiya, shu jumladan jamiyatda qabul qilingan me'yorlar va qadriyatlarni o'zlashtirish; bolaning axloqiy va axloqiy fazilatlarni tarbiyalash; o'z harakatlarini va tengdoshlarining harakatlarini to'g'ri baholash qobiliyatini shakllantirish, bolaning tengdoshlari va kattalar bilan muloqotini va o'zaro munosabatini rivojlantirish, bunga quyidagilar kiradi: hissiy va ijtimoiy intellektni, hissiy sezgirlik va empatiyani, boshqalarga

hurmat va xayrixoh munosabatni rivojlantirish; bolalarning birgalikdagi faoliyatga tayyorligini shakllantirish; tengdoshlar bilan muzokaralar olib borish, nizolarni mustaqil ravishda hal qilish qobiliyatini rivojlantirish; oilada va jamiyatda bola: Men obrazining shakllanishi, o'z oilasiga, tashkilotdagi bolalar va kattalar jamoasiga hurmatli munosabatda bo'lish va tegishlilik hissi; o'z oilasiga, tashkilotdagi bolalar va kattalar jamoasiga hurmatli munosabat va tegishlilik hissi; jins va oilaga mansublikni shakllantirish; mehnat ta'limi: o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirish; mustaqillikni, maqsadga muvofiqlikni shakllantirish; o'z harakatlarini o'z-o'zini tartibga solish va berilgan vazifa uchun javobgarlikni tarbiyalash; madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni, odob-axloqni shakllantirish; o'z harakatlarini o'z-o'zini tartibga solish va berilgan vazifa uchun javobgarlikni tarbiyalash; madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni, odob-axloqni shakllantirish; mehnatga (o'zining va boshqalarga) va uning natijalariga, shu jumladan ijtimoiy foydali narsalarga ijobiy munosabatni tarbiyalash; mehnatning jamiyat va inson hayotidagi o'rni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish; xavfsizlik asoslarini shakllantirish: kundalik hayotda, jamiyatda, tabiatda xavfsiz xatti-harakatlar haqida birlamchi g'oyalarni shakllantirish; xavfsizlik qoidalarini amalga oshirishga ongli munosabatni tarbiyalash.

Bu sohalarining barchasi chaqaloqlarning to'g'ri jismoniy rivojlanishi, sog'lom turmush tarzi asoslarini shakllantirish uchun asosdir. Ijtimoiylashtirish sportning shaxsni axloqiy va axloqiy jihatdan kamol toptirishini, ularni insonparvarlik qadriyatlarini bilan tanishtirishini, shaxsni har tomonlama rivojlantirib, muayyan turmush tarzini shakllantirishini nazarda tutadi. Bu shaxsning muayyan ijtimoiy va jismoniy malakalarni egallashida, ijtimoiy faoliyatga motivatsion munosabatni shakllantirishda, jismoniy holatini va eng muhimi, jismoniy faollikni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Bolani ijtimoiylashtirish orqali maqsadli jismoniy tarbiya chaqaloqlarning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi: tevarak-atrofdagi predmet va hodisalar haqidagi bilimlar boyitiladi, makon va vaqtga orientatsiya takomillashtiriladi, xarakterning ijobiy fazilatlarini shakllanadi. Bolalar tengdoshlar guruhida harakat qilish qobiliyatiga ega bo'ladilar; ularda quyidagi fazilatlar rivojlanadi: chidamlilik, mustaqillik, faollik, tashabbuskorlik, do'stlik tuyg'usi, o'zaro yordam va boshqalar.

Sanab o'tilgan yo'nalishlar maktabgacha ta'lim muassasasining asosiy vazifalaridan biri - o'quvchilarning hayotini muhofaza qilish va jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlashni hal qilishga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida jismoniy madaniyat, aslida, maktabgacha ta'limning asosiy yo'nalishi bo'lib kelgan va shunday bo'lib qoladi. An'anaga ko'ra, uning maqsadi bolalarning normal o'sishi, jismoniy rivojlanishi va jismoniy tarbiyasini ta'minlash, sog'lig'ini shakllantirishdir.

Tadqiqot usullari va tashkil etish. Bolalarning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanishining belgilangan vazifalari bilan belgilanadigan ishning mazmuni bolalar faoliyatining turli turlarida amalga oshirilishi mumkin: muloqot, o'yin, kognitiv tadqiqot, mehnat, ishlab chiqarish, musiqiy va badiiy, vosita faoliyati, idrok. badiiy adabiyot va folklor. Va ulardan foydalanish qanchalik xilma-xil bo'lsa, kattalar va bolalarning ijtimoiy o'zaro ta'siri mazmuni qanchalik boy va samaraliroq bo'ladi.

Bolalar faoliyatining barcha turlari maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiy rivojlantirish maqsadida turli xil turdagi o'quv ishlarini tashkil etishda qo'llaniladi: to'g'ridan-to'g'ri ta'lim faoliyatida, rejim lahzalarini tashkil etishda (chunki maktabgacha yoshdagi bolalarning kun davomida jismoniy faolligi oshishiga olib keladi). kasallanishning o'sish sur'atlarining pasayishi), madaniy-dam olish faoliyati paytida: dam olish, dam olish, ko'ngilochar, mustaqil faoliyat, ijodiy

ishlar, kognitiv va tadqiqot faoliyati. Shu bilan birga, bolalarning faoliyati ham oilada, ham ta'lim tashkilotida kattalar bilan birgalikda bo'lishi mumkin.

Dam olish kunlarida kattalar va bolalar o'ynaydi, bolalar bilan o'qiydi (ularning iltimosiga binoan), rasm chizish, haykaltaroshlik, dizayn, yurish, piyoda sayr qilish va sevimli sport turlari bilan shug'ullanish.

Ko'ngilochar tadbirlar o'tkazilganda, kattalar bolalarda madaniy va kognitiv ehtiyojlar, qiziqishlar, sevimli mashg'ulotlarning namoyon bo'lishi uchun sharoit yaratadi va rag'batlantiradi, mavjud bilim, ko'nikmalardan foydalanish, ijobiy his-tuyg'ularni, muloqot qilish, harakat qilish istagini keltirib chiqaradi.

Sport bayramlarida kattalar bolalarda umuman sport haqidagi tasavvurlarini shakllantiradi, ularni tayyorlashda ishtirok etishga undaydi, boshqalarga e'tiborni, g'alaba qozonish istagini, kuchli va sog'lom bo'lish istagini tarbiyalaydi.

Kattalar va bolalar birgalikda uyda va bolalar bog'chasida mustaqil faol jismoniy faoliyat uchun sharoit yaratadilar: mavzuni rivojlantiruvchi muhit, bilim va g'oyalarni boyitadi, bolalar o'z qobiliyatlari va qiziqishlarini namoyon etishi mumkin bo'lgan faoliyat usullarini o'rganadilar.

Kattalar tomonidan bolalarni birgalikdagi ijodga rag'batlantirish: qo'shiq aytish, rasm chizish, teatrlashtirish, badiiy hunarmandchilik qilish - ularning badiiy moyilligini rivojlantiradi; to'garaklar, studiyalarga borish istagini uyg'otadi; bo'sh vaqtlarini ijodiy, ijtimoiy jihatdan o'tkazish zaruriyatini shakllantiradi. Bularning barchasi ko'nikmalarni rivojlantiradi: tengdoshlar va kattalar bilan muloqot qilish, o'z faoliyatini mustaqil ravishda tashkil etish, muloqot qilish, hissiy va kognitiv qoniqishni olish.

Kattalar va bolalarning birgalikdagi bo'sh vaqtini o'tkazishda muhim bo'g'in - bu bizning maktabgacha ta'lim muassasamizning barcha tuzilmalarining o'zaro ta'siri: kompensatsion guruhlar (ko'rish va tayanch-harakat tizimi kasalliklari bo'lgan bolalar uchun); nuqsonli murakkab tuzilishga ega bo'lgan bolalar uchun qisqa muddatli "Maxsus bola" guruhlari; moslashish guruhi. Ushbu o'zaro ta'sirda nogiron bolaning ijtimoiy faolligini rivojlantirishga, uning tengdoshlari va kattalar bilan birgalikda bo'sh vaqtini muvaffaqiyatli ijtimoiylashtirishga qaratilgan ishning muhim qatlami qo'yiladi.

Bolalarni ijtimoiylashtirish jarayonining samaradorligi, shuningdek, oilani birgalikdagi turli tadbirlarga, shu jumladan bo'sh vaqtni o'tkazishga o'ylangan va tizimli jalb qilishga bog'liq. Ota-onalar farzandlarining sog'lig'iga g'amxo'rlik qilishni muhim deb bilishadi, ammo buning uchun faqat bir nechtasi jismoniy tarbiya imkoniyatlaridan foydalanadi. Va ota-onalarning o'zlari, aksariyat hollarda, bolalarning jismoniy tarbiyasidagi ishtirokini o'z-o'zini tanqidiy baholaydilar, ular o'zlarini munosibroq ko'rsatishga to'sqinlik qiladigan bir qator sabablarga ishora qiladilar. Quyidagi holat ham muhimdir: birgalikdagi faoliyat, umumiy sport qiziqishlari ota-onalarga bolani yaxshiroq bilish, oilada har qanday ta'lim muammolarini hal qilish uchun zarur bo'lgan o'zaro e'tibor va ishbilarmonlik muhitini yaratish va mustahkamlash imkoniyatini beradi.

Birgalikdagi faoliyat quyidagi ijobiy natijalarni beradi:

- ota-onalarda bolalarning "motor etukligi" darajasiga qiziqish uyg'otish va bolalarda ularning yoshi va qobiliyatiga mos ravishda harakat qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shish;
- ota-onalar va bolalar o'rtasidagi munosabatlarni chuqurlashtirish;

- qisqa vaqt ichida nafaqat bola, balki kattalar uchun ham mashq qilish imkoniyatini ta'minlash: ota-ona bolaga muayyan mashqlarni ko'rsatadi va ularning aksariyatini u bilan birga bajaradi;
- ona yoki otaning bolaga bag'ishlagan bo'sh vaqtini foydali o'tkazishga imkon berish, o'zaro boyitishga xizmat qilish, bolaning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shish. Agar otanalar bolani o'rgatsa, unga yordam bersa va qo'shimcha ravishda o'zlari musobaqalarda qatnashsalar juda yaxshi. Bunday oilada sportga bo'lgan qiziqish doimiy bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni eksperimental tadqiqot ishlariga jalb qilgan holda kattalar va bolalarning bo'sh vaqtlarida birgalikdagi loyiha faoliyati, birgalikdagi faoliyatga tayyorlikni shakllantiradi, muzokaralar olib borish qobiliyatini rivojlantiradi, topshirilgan ishni bajarish uchun mas'uliyatni rivojlantiradi, ularning harakatlari va harakatlarini baholash qobiliyatini shakllantiradi. tengdoshingiz, kattalardan ma'lumot va yordam so'rang, bilim almashing, tajriba natijasiga hissiy munosabatda bo'ling ("Oilamizning sevimli sport hobbii" loyihasi).

Xulosa

Shunday qilib, kattalarning jonli namunasi, uning turli ishlarda samimiy ishtirok etishi, bo'sh vaqtida birgalikdagi faoliyati, bolaning tashabbusini qo'llab-quvvatlash yoki rag'batlantirish, turli fazilatlarni namoyon etishga undash maktabgacha yoshdagi bolalarning muvaffaqiyatli ijtimoiy rivojlanishining muhim shartlaridir. , atrofdagi ijtimoiy dunyoda orientatsiya tajribasini kengaytirish. Bolani ijtimoiylashtirish bolalar salomatligini mustahkamlash va shaxsni har tomonlama rivojlantirish nuqtai nazaridan dolzarbdir, yosh avlod jismoniy tarbiyasining ahamiyati va ahamiyatini kuchaytiradi.

Adabiyotlar

1. Апциаури Л.Ш. Система современного спорта как фактор социализации личности // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. 2008. № 6. С. 164–166.
2. Здоровый дошкольник: Социально-оздоровительная технология XXI века / Авт.-сост. Ю.Е. Антонов, М.Н. Кузнецова, Т.Ф. Саулина. М.: Аркти, 2000.
3. Иванова Н.В., Бардинова Е.Ю., Калинина А.М. Социальное развитие детей в ДОУ: Методич. пособие. М.: ТЦ Сфера, 2008.